

INTE RIKTIGT SVENSK

I SVERIGE TALAR MAN SÄLLAN OM RAS. MEN TROTS ATT ADOPTERADE ETNISKT SETT ÄR HUNDRA PROCENT SVENSKA SÅ UPPFATTAS DE SOM ANNORLUNDA. I "ADOPTION MED FÖRHINDER" AVSLÖJAS RAS SOM SVENSKHETENS FRÄMSTA FUNDAMENT. BOKEN ÄR EN STUDIE AV ADOPTERADES OCH ADOPTIVFÖRÄLDRARS ERFARENHETER AV RASISM OCH DERAS SYN PÅ ETNISK IDENTITET. MANA HAR TRÄFFAT EN AV BOKENS FÖRFATTARE – TOBIAS HÜBINETTE.

**TEXT: ADRIAN GROGLOPO
FORSKARE**

FOTO: NADIA MAZZONI

Varför är begreppet ras viktigt?

– De som forskar på diskriminering forskar inte om ras utan om andra saker som religion, språk, klass, alltså samhällsinstitutioner och det som kallas strukturell diskriminering. Men rasdiskriminering finns inte om forskningens agenda. Man talar inte om ras i Sverige, vare sig i forskarvärlden, i offentligheten eller inom politiken. För 50 år sedan var Sverige ett av de länder i väst som använde sig av rasbegreppet allra mest.

– Men efter den nya vänstern, alltså den moderna antirasistiska rörelsen som växte fram under 60- och 70-talet, försvinner rasbegreppet. Och då inträder något slags färgblindhetsideologi som har funnits kvar tills idag. Här skiljer sig Sverige från exempelvis USA. Färgblindhetens attityd drabbar människor som inte är vita genom att de inte kan tala om sina erfarenheter av rasdiskriminering. Så om vi uttrycker oss drastiskt så har den antirasistiska rörelsen bidragit till att osynliggöra diskriminering på grund av ras.

Du talar om etniska svenskar, vad menar du med det?

– Efter att rasbegreppet försvann har det antingen ersatts av begreppet etnicitet eller förts samman med begreppet etniska svenskar, vilket är ett relativt nytt begrepp. Det sistnämnda används i vardagslivet i första hand men även i vetenskapliga sammanhang och i medierna och betecknar *vita svenskar*. Man kan inte säga ras-

svenskar eller vita svenskar utan man börjar säga etniska svenskar.

– Men begreppet svensk kopplas direkt till nationstillhörighet och samtidigt görs det till en etnicitet...

...och till ras... och det är vår poäng också. Att svenskheten är utseendebaserad, den är fortfarande rasbaserad, även om vi tror att den inte är det. Adoptivföräldrar berättar att deras barn inte behandlas likvärdigt med svenskar, trots att de är hundra procent etniskt svenska. Vår teoretiska utgångspunkt är *Critical Race Theory* och *Whiteness Studies*. De menar att det är nödvändigt att tala om ras för att förstå de maktrelationer som finns. Under 90-talet upplever en rad forskare från den antirasistiska rörelsen i USA att det nyliberala genombrottet etablerat ett färgblint tänkande i USA. De återvänder då till rasbegreppet och börjar återigen tala om vita och icke-vita, fast på ett helt annat sätt än den amerikanska staten eller de koloniala staterna gjort. Och det är precis den typ av intervention som vi vill ha här i Sverige.

– Vilka erfarenheter har de adopterade? Kan du ge några exempel?

De adopterade och adoptivföräldrarna berättade om erfarenheter som sträcker sig från 60-talet till idag. Men mönstret är mycket tydligt. Det där med utseende dyker upp hela tiden fast på olika sätt. Exempelvis i skolan, från

6 års ålder till 20 så har alla intervjuade blivit retade eller hänade på grund av sitt utseende. Och det finns med även i vuxenlivet. Trakasserier kan också bli fysiska, och det är inte bara nazister som står för det utan också vanliga människor. Och då inte bara okända människor utan det kan vara människor i deras närhet.

– Alltså familjemedlemmar?

Ja, det finns sådant som pekar på att familjemedlemmar kan tala illa om de adopterades utseenden, men också att lärare sorterar barn beroende på utseende. Det finns många exempel i boken, både från upplevelser från 60-talet men också från idag, på att lärare parar ihop icke-vita adoptivbarn med invandrabarn för att de kan tänkas ha något gemensamt. Så skolan är en väldigt tydlig arena där de adopterade börjar förstå sin icke-vithet. Samtidigt som den här synligheten med ras gör att dessa barn, och även vuxna, inte riktigt kan verbalisera vad de är med om. Rasistiska uttalanden tonas ner. Det är som om man lever i något slags postrasistiskt samhälle där ras inte längre finns som social kategori. Sådana saker har många av dem vi intervjuat fått höra tidigare: att rasistiska uttryck inte spelar någon roll eftersom ”vi ser alla likadana ut”.

– Så vad händer då?

Det finns tyvärr en frånvaro av strategier. De strategier som finns är väldigt individualiserade. För vissa som har blivit äldre har kopplingen till ursprungslandet varit cen-

tral, eller så söker man upp invandrabarn från samma land. Alltså de gör det som de förväntas göra i diskursen om rötter. Även vissa adoptivföräldrar har tvingat sina barn att söka sig till invandrabarn från samma ursprungsland. Och det är här man kan se hur idéer om utseende är kopplade till etniskt innehåll. Problemet är också den individualisering som präglar dagens samhälle, som en del av en nyliberal samhällssyn, eftersom det inte finns någon kollektiv social rörelse som kan fånga upp denna problematik. Oftast när något händer barnet i skolan så flyttar föräldrarna adoptivbarnen till en annan skola, i hopp om att detta inte ska hända igen. Det som saknas är oftast en analys av barnets upplevelser som ett kulturellt samhällsproblem.

– Vad kan man göra?

Utifrån våra studier så är det fortfarande jättesvårt att bli accepterad som svensk om man är icke-vit. Om man är vit, även om man är invandrare men fransman, ungrare och så vidare, så finns det en annans acceptans än om man är från andra länder där utseendet skiljer sig mer. Den koloniala strukturen återvänder i den svenska vardagen. Å andra sidan finns ju icke-vita personer i Sverige som är kända och som är mer eller mindre accepterade som svenskar. Och det är ju något nytt, det har inte hänt förut i Sverige. Frågan är om detta kommer att ge någon effekt i framtiden.

FAKTA/

Adoption med förhinder: Samtal med adopterade och adoptivföräldrar om vardagsrasism och etnisk identitet, utgiven på Mångkulturellt centrum's förlag, är skriven av forskarna Tobias Hübinette och Carina Tigervall. Boken bygger på intervjuer med 20 vuxna, icke-vita adopterade och åtta vita föräldrar.